

Іван Немченко

**“Щоб існувала вічність...”
(про ліричну збірку Т. Карабовича “Лугини”)**

Якось озираючи безодню ясного неба і задумавшись над тим, який неймовірно мізерний відсоток перед цією величчю становить моя сутність, мимоволі занотував: *“Коли хоч когось та зігрів мій привіт, / Як сонячний промінь із висей надземних, / То я недаремно прийшов у цей світ, / І з нього у безкрай піду недаремно”*. Щось подібне відчуваю, читаючи книжкову новинку під інтригуючою назвою “Лугини” (Львів: Піраміда, 2019). Її автор – один із цьогорічних ювілярів, український поет і науковець, літературний критик і публіцист, мемуарист і видавець із Польщі Тадей Борисович Карабович. Своє славне 60-річчя він відзначив видруком названої збірки — поетичним дотиком до вічності. За плечима митця – чимало здобутків. Це й поетичні видання “Zaprzeczenia” (“Задивлення”, 1985), “Вологість землі” (1986), “Біля вогню” (1990), “Кличу тебе як ластівку” (1991), “Атлантида” (1989; 1993), “В пустелі небо чорне” (1995), “Що стою за стіною споминів” (1997), “Powrot” (1998, у перекладі польською мовою Яна Леончука), “Два листи до ночі” (1999), “Вибрані поезії” (2001), “Довга розлука” (2005), “Уже вечір: вибрані поезії” (2009), “Забутість” (2011) тощо. Поряд із ними – книжки з історії української культури, літературознавства, церковної справи “Dziedzictwo kultury ukraińskiej” (2001), “Tożsamość cerkwi ukraińskiej” (2004), “Portret ze skrzydła archanioła. O poezji Ihora Kałyncia” (2003), “Scalenie rozbitego świata. Twórczość literacka ukraińskich poetów emigracyjnych “Grupy Nowojorskiej” (2008), “Міфопоетика Нью-Йоркської групи” (2017). Це й численні статті, рецензії, нариси, есеї на сторінках редактованого ним “Українського літературного провулка” (2001-2019) та в інших літературно-наукових збірниках і періодиці (матеріали про письменників, науковців, критиків Е. Андіївську, О. Астаф'єва, Р. Бабовала, Б. Бойчука, Ж. Васильківську, В. Вовк, Л. Джигун, Є. Жабінську, І. Златокудра, Ю. Королько, Я. Леончука, Ч. Мілоша, Ю. Гаврилюка, Я. Гудемчука, І. Киризиюка, О. Лапського, М. Лесіва, М. Лучак, М. Ревакевич, Б. Рубчака, О. Петик, М. Сарнацьку, С. Сачко, С. Сидорука, М. Царинника та ін.). Це й переклади творів Р. Бабовала, Б. Бойчука, В. Вовк, І. Калинця, М. Лучак, М. Ревакевич, Й. Струцюка, Ю. Гарнавського тощо.

Збірка “Лугини” Т. Карабовича стала певним підсумком у його постійних творчих шуканнях, а водночас подальшим діалогом із читачем. Закономірною стала поява цілої низки небайдужих відгуків на книжку. Надія Гаврилюк, Анастасія Маркіна, Ігор Фарина та інші автори рецензій і статей діляться своїми спостереженнями над текстами Т. Карабовича. Як відзначає письменниця і критик Н. Гаврилюк: *“У Тадея Карабовича – українського поета з Холмицини – є перевага: його слово забарвлене власним мовним колоритом і наповнене тонким нюансуванням емоцій. Поет має дар “відчинити минуле”, дар первісної злитості з природою, злютованості з усім життям та творчо спорідненим”* [2]. Вона зараховує митця до *“тих поетів, які шукають слідів любові в часи зневіри, вічності – в минулому, кохання – в мить самоти, поезії – в руїнах буденності”* [2]. І. Фарину захоплює синтетизм лірики Т. Карабовича: *“Зазвичай літературознавча наука ділить поезії на громадянські, філософські, пейзажні та інтимні. Так би мовити класична схема. Але у випадку з “Лугинами” така темарійність не відповідатиме дійсності. Бо, вчитавшись у тексти, усвідомлюєш, що все добре видно через дзеркало інтимності. І громадянськість, і філософічність, і пейзажність”* [6]. В окремих моментах він фіксує подібне в художньому світобаченні та віршовій техніці автора збірки “Лугини” та Олександра Астаф'єва, Збігнева Герберта, Богдана Задури, Чеслава Мілоша, Богдана Томенчука, Віслави Шимборської. Критик констатує органічність і цілісність, універсалізм книжки. Для нього це *“балада про двоєдине дзеркало”, “вимога доби, у якій живемо”, “магічне люстро для відкриття бачення душі”* [6].

У статті “Поезія серед темні й безгоміння” як передмові до ліричної книжки Т. Карабовича “Лугини” Віра Вовк визначила її основний мотив: *“Постійною темою цих лаконічних віршів стає ставлення людини в обличчя вічності зі своєю особистою долею, її болями, питаннями й сумнівами”* [1, с.5]. Підкреслюючи мінливість образу автора в творах збірки та розмаїття представлених любовних варіацій, вона наголосила: *“У дійсності, його постійним життєвим питанням не є кохання, тільки ідея пройдешності й вічності, яка постійно мучить його в цьому нестійкому й непевному завтрашнього дня світі. Автор тужить за звільненням від земних тягарів і, свідомий своєї зростаючої сивизни, запитує себе про вартість своїх життєвих надбань, прийшовши до висновку Святого Августина: Vanitas, vanitatum vanitas!”* [1, с.6]. А завершує свою передмову до книжки Т. Карабовича Віра Вовк обнадійливими словами-

запевненнями: “...Його старання Сізіфа для українських пам'яток Холмицини – невідкличні, а поезії про донкіхотське кохання залишать вагомий слід у нашій літературі” [1, с.6].

У листі до автора даної статті від 9 липня 2019 року письменник указав на причини появи цього видання та його призначення. А також запропонував оптимальний шлях прочитання цієї книжки та її осмислення: “Висилаю Вам мою ювілейну збірку “Лугини” (Львів, 2019), яка має мене представляти перед Україною, на моє 60-річчя. “Лугини” – це спроба повернутися до кохання, і взагалі до лірики. Тому прийміть цю збірку, як це і Ви поет. Тобто за поетичним ключем. Раціональний ключ не відчиняє цієї збірки. Так говорить сам її автор” [4]. В доречності такої настанови сумніватися не доводиться. Адже своєрідною серцевиною книжки є ліричні присвяти поетам-однодумцям і літературним критикам О. Астаф'єву (“Дош на пустирі”), В. Вовк (“Віра з далекої Візантії”, “Портрет Нью-Йоркської групи Юрія Соловія: Віра Вовк”, “Марія Магдалина”), Н. Гаврилюк (“Лист”), В. Яручику (“Я вибіг теплої ночі”). Співець і його адресати розуміють одне одного з півслова, вони перебувають на тих же емоційних хвилях. Це ніби співтворці тих ліричних мініатюр-екслібрисів, у яких фіксується мелодика думки і почуття. І ці промені гармонійності й взаємного порозуміння розпросторюються на всю книжку. А ще один адресат – колективний. Це Небесна сотня. Певно, не випадково Карабовичева поема про Майдан починається у книжковому просторі поряд із віршем “Вічність”. Обидва твори об'єднані однією анафорою: “**Вічність** я уявляв як двері в майбутнє / тільки ключ не відкривав / дверей” [3, с.24] і “**Вічність** як безкінечна пелена огортала Майдан / билася крильми об ворожі щити у прірві безодні / та я ніяк не міг прийти сюди на поміч” [3, с.25]. Відтак прочитуємо те, що нам імпонує: *двері в майбутнє – відкривав – Майдан.*

А починається збірка “Лугини” Т. Карабовича, як то кажуть, програмним віршем, що є однойменним із назвою книжки. Цей твір задає тон усьому виданню. Перша частина вірша – свого роду дифініція: “*Лугини – це вічність яка починається / за пологовими водами ночі / і зберігає слід пуповини // Лугини – це придане до безсонності / тавроване заборгованим дощем / щоб вірність тривала до кінця // як у Книзі Проповідника*” [3, с.7]. У другій частині поезії кристалізується кредо митця: “*Коли потоп / вертає в русла долин / та всякає в левади // я вірю в моє слово // бо знову несуться на крилах / дощові хвищі і будять мене // щоб існувала вічність...*” [3, с. 7]. Поет, слово і вічність – це невід'ємні категорії. Ця сакральна тріада проглядає в книжці як основа основ.

Вірш із метафоричною назвою “На березі весни” ніби виростає з програмного твору-заспіву. Він зітканий із динамічних візуальних та акустичних малюнків на означення проминальності. Звучить як реквієм. Одна за одною нанизуються сповнені драматизму чи й трагізму констатації: “*Минають запізнілі ночі / і нависають над свідомістю існування*”; “*вітер провіває сутність / і пливе хвилею та змиває життя*”; “*не залишається крапля дощу після зливи / ані коливання хвиль після бурі*”; “*день корчиться у безвісті [...] день летить у прірву*” [3, с.8]. І людина в своїй безпорадності перед плином часу та безмежністю просторів нагадує ту “*краплю*” чи ту “*хвилю*”. А її життя, навіть довготривале – як той день, що “*летить у прірву*”. А проте підстав для песимізму не повинно бути. Адже навіть одна миттєвість буття – прекрасна. І заради цього варто жити, поки “*небо відчиняється для вітру / щоб знову нависати дощовими хмарами / продовжується клич ночі / і землю наповняє соками завітними // щоб ночі кричали безсонно / видовжуючи час поза вічність*” [3, с.8].

На імперативній анафорі “*треба*” та оптимістичній домінанті побудований наступний вірш. У ньому відчутна незрима присутність Господа як поетового натхненника, настанови звучать у стилі Святого письма: “*Треба просити ковток води зі жмені / для підкреслення життя / на роздоріжжі часу*”; “*треба спраглими вустами / благати кусня хліба / щоб не загинути навічно*”; “*треба вірити у лінії життя на долонях*” [3, с.9]. Звучить заклик “*почути завітну глибинність*” землі. В цьому й полягає сенс людського життя.

Подібні поезії звучать як заклинання чи обітничі ліричного героя. Відчуття своєї творчої вагомості, а водночас невдоволеності й невгамовності готують до звіту перед Всевишнім чи до кари за гординю чи вічну невпокоєність. У вірші “Розплата” таке очікування сприймається як очищення перед невідворотним. А це невідворотне не бентежить, не тривожить, а вивищує душу. Повтор “*прийде розплата*” сприймається скоріше як солодка даність, аніж покарання: “*Напевне прийде розплата / з тих хмар на небі / що були печаттю грядущої безвісті // прийде розплата / зі слів неприсутніх / дарованих на вічність*” [3, с.10].

Такий же елегантний спокій і умиротвореність відчутні в триптиху “Що все промине”. Вже “*все оминула лінія життя / на долонях неприсутніх поколінь*”, незворотність дарована “*нитці яку*

пряде час понад головами людей / і над кронами міст”, а по героєві, що дочасний, “наче хвиля”, або “курликання журавлине над прощальною пусткою”, коли щось і залишиться, то “хіба ті давні пісні / що співалися над Бугом”, а ще “на давніх шитвах хрести / та на рушниках вишиті рожі...” [3, с.11-12]. А поезію “Безсонна ніч” Т. Карабович зіткнув із риторичних питань: “хто вигадав мою безсонну ніч / і дзвони”, “хто день закілчив згадкою / наче благодатну ікону”, “хто придумав розмову / як запрестольну монаду”, “хто вигадав пуповину життя / і старість” [3, с.14]. І мислити над ними – тими загадками – можна до безконечності, хоча вітер “летить наче птах” і “летить листя зелене” як символи невблаганності хроносу.

У Т. Карабовича кожне слово вагоме. Але в “Лугинах” зустрічаємо вірші, в яких одне зі слів незмірно вивищується над іншими, як авторська знахідка, як точний відповідник задуму. І поет зусібіч ніби милується таким словом, його семантичними, синтаксичними, фонетичними можливостями. У вірші “Напризволяще” це слово винесене в заголовок і розсипане по тексті: “**Напризволяще** шуміли мої дерева / та хвилі в річці пливли **напризволяще**”, “та пори року були **напризволяще**”, “та написи покинуті **напризволяще**” [3, с.15].

Поети всіх епох писали про кохання, намагалися знайти відповіді на питання, які постають через загадковість і непередбачуваність цього вічного почуття. У вірші “І в нас померкла ніч квітучих тіл” Т. Карабович пропонує свої відповіді без “жодної відповіді”, щоб розкрити “тайну любові”: “це мовчання / або жести вітру понад рікою”, “це листи писані напередодні / і загублені навічно”, “це твої слова що світяться на вітрі” [3, с.13].

А ось відповіді без “жодної відповіді” у вірші “Сліди”, де автор сакралізує це почуття, що розпросторюється у вічність: “я хочу відіграти / замерзлі слова / бажую розшнурувати / твої постолі // прагну піднести чашу / звідки сходитиме сонце / над наші сполохані душі” [3, с. 55] та в поезії “Шепіт”: “на постелі ночі // я шепотів тобі на вухо / це вічне слово кохаю / яке закілчує життя / понад домовинами” [3, с. 124]. Розмаїто мережана пісня кохання, що звучить у збірці, співзвучна з Маланюковими формулами, проголошеними близько століття раніше: “І час настав. І сталося вічне”; “І Бог забув про синій спокій, / І в вічність нас заколивав!”; “З-за міжпланетного туману / Безсмертя заясніла синь” [5, с.48]. Муза у Т. Карабовича така ж категорична: “І ти прийдеши / щоб бути / і я буду з тобою серед вічності // що триватиме як дар” [3, с.19].

Філософська наснаженість лірики Т. Карабовича, налаштованість автора на оптимістичне сприйняття вічно змінного світу, делікатне проникнення в таїну кохання не може не привабити в новій збірці поета. Його “Заповіді” органічно вписуються у наші будні, увиразнюють розуміння довколишності і нас самих у ній: “день повниться подіями і тишею / ніч накриває нашу любов пеленою // життя повниться подіями і тишею / стаючи непрохідним кодом минулого // дивлячись у минуле розумієш окремі жести / які несло життя і зберігало його сутність // на скрижалях / на листку паперу / і на піску” [3, с. 155].

Мабуть-таки добре, що в наш час воєн і природних катаклізмів, сумнівів і розчарувань, які охоплюють міриади людей, існують такі поети. Щоб дарувати світло. Щоб відродити надію. Щоб існувала вічність – у слові, у добрі, в любові, у величі людського духу.

Література

1. Вовк В. Поезія серед темні й безгоміння / Віра Вовк // Карабович Т. Лугини : поезії / Т. Карабович. – К. – Львів: Піраміда, 2019. – С.5-6.
2. Гаврилук Н. “За два кроки до мрії” (про збірку Тадея Карабовича “Лугини”) / Надія Гаврилук [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// pilupyurik.com/ukrainskie-literatory/790-nadiia-havrylyuk-literaturoznavstvo](http://pilupyurik.com/ukrainskie-literatory/790-nadiia-havrylyuk-literaturoznavstvo)
3. Карабович Т. Лугини : поезії / Т. Карабович. – К. – Львів: Піраміда, 2019. – 180 с.
4. Лист Т. Карабовича з Голі до І. Немченка в Херсон від 9 липня 2019 року // Приватний архів І. Немченка (м. Херсон).
5. Маланюк Є. Поезії /упорядкування та передмова Т. Салиги, примітки М. Старовойта / Є. Маланюк. – Львів: УПІ ім.Івана Федорова; “Фенікс Лтд”, 1992. – 686 с.

6. Фари́на І. Балада про двоєдине дзеркало / рец. на кн.: Карабович Тадей. Лугини: поезії.- Львів: ЛА “Піраміда”, 2019. – 180 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://https://pilipyurik.com/ukrainskie-literatory/785-poetychnist-dumannia-zhyve-v-liudyni?showall=1&start=0>

Немченко І. В. “Щоб існувала вічність...” (про ліричну збірку Т. Карабовича “Лугини”) / І. Немченко // Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник: випуск 16. – Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2019. – С.111-115.